

ÉRTEKEZÉSEK

Földtani Közöny, Bull. of the Hungarian Geol. Soc. (1969) 99. 3—6

DR. SCHEFFER VIKTOR EMLÉKEZETE

(1900—1966)

DR. CSIKY GÁBOR*

1966. december 27-én 66 éves korában, alkotó munkája teljében, váratlanul távozott az élők sorából Dr. Scheffer Viktor c. egyetemi tanár, a műszaki tudományok doktora, az Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt főgeofizikusa, az alkalmazott geofizika egyik legnagyobb hazai művelője, a regionális geofizika, a geofizikai alapozottságú nagytektonika Európaszerte ismert és megbecsült képviselője.

A kutató geológus munkálkodása folyamán hozzászólik az elmúlás tényéhez, mégis fájdalom szorítja össze az ember szívét, amikor tudja és látja, hogy a kegyetlen halál, kérelhetetlenül sújt le, öregre és fiatalra, a távoli harcerekben és a békésnek hitt otthonokban egyaránt. A halál, irgalmat nem ismerő szava Scheffer Viktort is elszólította és fájó úrt támasztott szerető családjá és barátai körében. Vannak, akik annyira hozzátartoznak a mi kis világunkhoz, hogy ha váratlanul ragadja el őket a halál, még sokáig nem tudjuk elhinni és beletörődni abba, hogy már örökre eltávoztak. Így voltunk vele is — mintha csak külföldön lenne és egy szép napon mindnyájunk által jól ismert, jellegzetes alakja újra megjelenik közöttünk. Félve tépem fel a sebet, amit vesztesége kedveseinek és barátainak a lelkén ejtett, de úgy vélem, hogy most, midőn a fájdalom enyhülőben van, idézhetjük emlékét, életének főbb eseményeit, tudományos munkásságát és egyéniségét.

Tevékeny élete Budapesten kezdődött, ahol 1900. december 14-én született. Itt végezte elemi és középiskolai tanulmányait és 1918-ban érettségizett. A Budapesti Műszaki Egyetemen a gépészmérnöki szakot végezte el, és 1928-ban nyert oklevelet, de anyagi okok miatt már tanulmányai befejezése előtt állást kellett vállalnia. Gépészmérnöki pályafutása rövid ideig tartott, ugyanis 1929—1930-ban részt vett az Állami Eötvös Loránd Geofizikai Intézetben rendezett tanfolyamon, s itt megismerkedve a geofizikai kutatások vonzó világával, egy életre eljegyezte magát ezzel a tudománnyal.

Eleinte a Geofizikai Intézetben dolgozott, mint obszervátor, majd amikor 1933-ban az Eurogasco létrejött és megkezdte az előkészítő geológiai és geofizikai kutatásokat a dunántúli koncessziós területen, Scheffer Viktor geofizikusként annak szolgálatába lépett. Vajk Raul, Oszlaczky Szilárd és Facsinai László társaságában részt vett azokban az alapvető torziósinga, graviméteres és mágneses mérésekben, melyek a meginduló szénhidrogénkutatások alapját képezték. Az Eurogasco illetve a MAORT nagy jelentőségű kutatási eredményei pedig közismertek.

Ezen sikeres tevékenysége után a MAORT 1938-ban Olaszországba küldte, ahol a Società Petrolifera Italiana Vállalat Geofizikai Osztálya vezetőjeként Észak-Olaszország szénhidrogénkutatási célzatú gravitációs felmérésében alapvető munkát végzett. Ez a kiküldetés 1943-ig tartott, amikor is hazatérve 1945-ig a Magyar-Olasz Ásványolajipari RT. részére, mint annak főgeofizikusa, az Északkeleti Kárpátokban (Kárpátalján) és Észak-Erdélyben a graviméteres méréseket vezette. 1945-től 1947-ig a MAORT budapesti központjában, mint geofizikus dolgozott, majd rövid olaszországi tartózkodás után a vállalat nagykanizsai karottázis csoportjának helyettes vezetője, 1949-ben pedig geofizikai osztályának vezetője volt. A MASZOLAJ 1950. évi megalakulásával eleinte Nagykanizsán, majd 1953-tól Budapesten dolgozott annak Geofizikai Vállalatánál. A MASZOLAJ megszűnésével 1955-től a Kőolajkutató és Fúró Vállalat, majd a Kőolajipari Tröszt,

* Előadta a Magyarhoni Földtani Társulat 1968. március 13-i közgyűlésén.

illetve a jelenlegi Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt főgeofizikusaként irányította és értelmezte a hazai geofizikai kutatásokat, 1963-tól pedig ugyanott tanácsadóként működött egészen haláláig.

A felsorolt hivatali munkahelyek betöltésén kívül, még számos munkakört látott el. Munkássága elismerésképpen sok szakmai és tudományos bizottságnak volt megbecsült tagja, így az iparon belül, a különböző egyetemeken és a Magyar Tudományos Akadémia keretében. Sokat tett a szakemberképzés és az oktatás terén. Iparágon belül a szakember-utánpótlás érdekében tanfolyamokat tartott, továbbá meghívott előadó volt a soproni, majd a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemen és a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemen. Élete utolsó két évében, mint meghívott előadó működött a lipcei egyetem Alkalmazott Geofizikai Intézetében és a lipcei Geofizikai Vállalat igazgatóságának szaktanácsadója volt. Számos előadást tartott belföldön és külföldön egyaránt. Kiterjedt nyelvismeretével külföldi előadásai során, így Ausztriában, Kelet-Németországban, Olaszországban és Csehszlovákiában megkülönböztetett figyelmet, megbecsülést és elismerésből fakadó tiszteletet vívott ki a magyar geofizikának, főleg a geofizikai alapotárságú szerkezeti vizsgálatoknak és a regionális tektonikai szintézisnek, mely Közép-Európára, sőt egész Európára kiterjedő összefüggések keresésében, újszerű tektonikai meglátásokat, megoldásokat tartalmaz.

S c h e f f e r Viktor egész életében a magyar geofizikának élt, azt szolgálta, mind elméleti, de főleg gyakorlati alkalmazásában és jelentős eredményeket ért el. Elnék szakirodalmi tevékenységéről számos magyar és más nyelven megjelent értekezése tanúskodik. Sokoldalú munkásságából ez alkalommal csak a legfontosabbakat említjük meg.

Elvégezte Magyarország jelentős részének, az Északkeleti Kárpátoknak és Észak-Erdélynek, valamint Észak- és Közép-Olaszországnak gravitációs és földmágneses felmérését. Az eredményeket tudományos rendszerbe foglalta és földtanilag értelmezte.

Eljárást fejlesztett ki a hegyes vidékeken végzett graviméteres mérések magassági korrekcióihoz alkalmazandó sűrűségértékek meghatározására. Ennek felhasználásával vált lehetővé az Appenninek és az Északkeleti Kárpátok graviméteres felvétele.

Rendszerbe foglalta a Dunántúl jellemző geofizikai adatait és néhány alapvető dunántúli tektonikai elemet ismert fel és vezetett be a tudományos irodalomba.

Felhívta a figyelmet a Kárpátmedencék területeinek izosztatikussá jellegű kéregmozgásaira. Megállapította az izosztatikussá anomáliák és a hegyképződési vergencéik általános érvényű összefüggését.

A Kárpát-medencék és egyúttal hazánk területe regionális geofizikai eredményeinek interpretációjával megállapítható nagytektonikai elemek megismerésében ért el eredményeket és megállapításait a környező országok szakértői is elfogadták és felhasználták. Működésének egyik jellemző vonása, hogy mint geofizikus, talán az egyedüli, aki kiváló érzékkel és sikerrel értelmezte a nagytektonika körébe tartozó földtani problémákat.

Bevezette hazánkban az azóta már általánossá vált és népgazdasági szempontból nagyfontosságúnak mondható szénkarotázst.

Alapvető tanulmányban foglalkozott a Kárpát-medencék regionális geotermikus viszonyairól és tíz ország adatainak begyűjtésével és azok feldolgozásával először szerkesztett földkéreg-vastagság térképet, a Kárpát-medencék területére.

Munkásságának másik és talán legjellemzőbb vonása, hogy a legelsőik között sikeresen foglalkozott hazánkban a szénhidrogének geofizikájával és ebben a vonatkozásban jelentős szerepe volt az Alföldön az utóbbi 10 esztendőben a szénhidrogének kutatásában elért eredményekben.

Elmondhatjuk róla, hogy munkája során szerzett tapasztalatait, ismereteit, kialakult elképzeléseit mindig szívesen bocsátotta szaktársai rendelkezésére. Kiváló nemzetközi kapcsolatait és tekintélyét mindig készségesen felhasználta fiatalabb kollégái segítésére. Széles látókörű, művelt és nagy nyelvtudással rendelkező kutató volt.

Érdemeinek elismeréséül kormányzatunk több ízben kitüntetésben részesítette. Tudományos munkásságának értékeléseképpen a Tudományos Minősítő Bizottság 1952-ben a műszaki tudományok kandidátusa, majd 1958-ban a tudományok doktora fokozatot ítélte neki oda. Az oktatás terén szerzett érdemeinek elismeréséül 1963-ban megkapta az egyetemi tanári címet. A Magyar Geofizikusok Egyesülete 1963-ban tiszteleti tagjánul választotta.

S c h e f f e r Viktorra emlékezünk, aki B a r t h a György szavait idézve, jellegzetes humorával átszöött, mindig találó hozzászólásaival lényegesen hozzájárult a magyar geofizikai közvélemény kialakításához és az egész tudományág utolsó másfél évtizedes fejlődéséhez, — és ezzel teljesen egyetértve hozzáteszük, — aki elpusztíthatatlan optimizmusa, dinamikus derűjével élt és hatott. Derűs egyénisége tudással, töretlen hivatás-

tudattal és szeretettel párosulva szerzett számára tiszteletet és megbecsülést. Ennek a mindig bizakodó tettvágnak és derűnek végleges megszűnése az, ami még most is megdöbbsent és fájdalmat okoz. Távozása nagy veszteség a hazai geotudományokra.

Mindenki megfutja ez arasznyi létben a sorstól részabot utat, S c h e f f e r Viktor is végére ért életútjának, — fáradt szíve csendesen megállott, de szelleme, életműve és emléke itt maradt közöttünk és élni, hatni fog. Emlékét a Magyarhoni Földtani Társulat kegyelettel fogja őrizni és ápolni!

Scheffer Viktor szakirodalmi munkáinak jegyzéke

1. L'Anticlinale gravimetrica di Fontevivo: un confronto fra i risultati di due diversi metodi di gravimetria. Geofisica pura e applicata, Milano 1941.
2. Misure gravimetriche di collegamento fra le stazioni pendolari di Genova, Torino, Milano eseguite con gravimetro. Geofisica pura e applicata, Milano 1941.
3. Sull'impiego dei gravimetri in terreni montagnosi. Geofisica pura e applicata, Milano 1941.
4. Sull'impiego dei gravimetri in zone montagnose. La Rivista Italiana del Petrolio, Roma 1942.
5. A hegyes vidékeken végzett graviméteres mérések magassági korrekcióiról. Földtani Közönlöny, 77. K. 1-12 füzet. 1947.
6. A Dunántúl regionális geofizikája. Földtani Közönlöny, 79. K. 9-12 füzet, 1949. (K á n t á s Károlyral közösen)
7. Geofizikai kutatómódszerek. Budapest, 1951. Nehézipari Könyvkiadó V.
8. Regionale Geophysik von Transdanubien I. Acta Technica Hungarica T. I. Fasc. 2. Budapest 1951.
9. Regionale Geophysik von Transdanubien II. Acta Technica Hungarica T. III. Fasc. 1-2. Budapest, 1952.
10. Geofizika. Tankönyv, Technikumok részére. Tankönyvkiadó, 1952.
11. Geofizikai módszerek a kőolajkutatás szolgálatában. Nehézipari Kiadó, 1952.
12. Izsotázia. MTA Műszaki Tudományok Osztálya Közleményei V. k. 1-2 sz. 1951.
13. Isostasie. Acta Technica Ac. Sc. Hungaricae T. IX. Fasc. 3-4. 1952.
14. Izsotázia. Földméréstani Közlemények 1952. 4. évf. 3. sz.
15. A geofizikai kutatás hazánkban alkalmazott legújabb módszerei. Magyar Technika, 8. évf. 12. sz. 1953.
16. Az izosztatikus anomáliák és a hegységképződési vergenciák összefüggése. MTA Műsz. Tud. Oszt. Közl. VII. k. 4. sz. 1953.
17. Über den Zusammenhang zwischen isostatischen Anomalien und Vorgenzen der Gebirgsbildung. Acta Technica Ac. Sc. Hungaricae T. X. Fasc. 1-2. 1955.
18. A geofizikai kutatómódszerek alkalmazásának problémái Magyarországon. Mérnöki Továbbképző Intézet kiadványai, 1954.
19. A magyarországi szintváltozások izosztatikus jellege és a szintezési alappontok magasságainak időbeni értékjavítási lehetősége. MTA Műszaki Tudományok Osztályának Közleményei XIII. k. 1-4. sz. 1954.
20. Der isostatische Charakter der ungarischen Niveauveränderungen und die Möglichkeit der zeitlichen Korrektur der Höhenwerte der Nivellementhöhenfestpunkte. Acta Technica Ac. Sc. Hungaricae T. X. Fasc. 3-4. 1955.
21. A gammakarottázis vizsgálatok alkalmazási lehetőségei a hazai szénkutatásban. Bányászati Lapok 88. évf. 11. sz. 1955.
22. Geofizikai módszerek a szénhidrogénkutatásban. Geofizika az ásványi nyersanyagkutatás szolgálatában. M. Áll. Eötvös Loránd Geof. Int. kiadványa 1955.
23. Az elektromos lyukszelvényezés alkalmazásának bevezetése a komlói terület szénkutató fúrásaiban. Bányászati Lapok 90. évf. 1. sz. 1957.
24. Adatok a Kárpát-medencék regionális geofizikájához. Geofizikai Közlemények VI. k. 1-2. sz. Bpest, 1957.
25. „A kőolajkutatás és feltárás módszerei Magyarországon” c. könyv (Akadémiai Kiadó, 1957). „A geofizikai kutatások módszerei és eredményei Magyarországon” c. fejezet szerkesztője és a „Mérések a torziós ingával” és „Földmágneses mérések” c. fejezetek szerzője.
26. Az erdélyi ősmasszívum problémája. Geofizikai Közlemények VII. k. 3-4 sz. Bpest, 1958.
27. A magyar „közönség tömeg” kérdéséhez. Geofizikai Közlemények IX. k. 1-2 sz. Bpest, 1960.
28. Some contributions to the geophysical knowledge of the Carpathian basins. Acta Technica Ac. Sc. Hung. T. XXX. Fasc. 3-4, Bpest, 1960.
29. A geofizikai kutatás magyarországi helyzete. Bányászati Kongresszus, Bpest, 1960.
30. A flisprobléma néhány geofizikai vonatkozásáról. Geofizikai Közlemények X. k. 1-4 sz. Bpest, 1962.
31. On some problems of the regional geophysics of the Carpathian basins. Annales Univ. Sc. Bp. de R. Eötvös nom. Sectio geologica Tom. V. Bpest, 1962.
32. „Über einige regional-geophysikalische Probleme der Karpatenbecken”. Freiburger Forschungshefte V. 124. Berlin, 1962.
33. A Kárpát-medencék néhány regionális geofizikai problémájáról. Geofizikai Közlemények XI. k. 1-4 sz. Budapest, 1962.
34. Gravitációs és szeizmikus maximumok összehasonlító elemzése és egybevetése a magyarországi földtani alakulatokkal. Bányászati Lapok 96 évf. 10. sz. Budapest, 1963. (D a n k Viktorral közösen)
35. Bányászati kézikönyv. III. köt. „Földmágneses kutatások” c. fejezet, Bpest, 1962 (H a á z Istvánnal közösen)

36. A geotermikus mélységlépcső regionális értékei a Kárpát-medencék területén. Magyar Geofizika IV. évf. 1-2. sz. Bpest, 1963.
37. Geophysikalische Angaben zur Tektonik des Grenzgebietes der Ostalpen. Mitteilungen der Geologischen Gesellschaft in Wien 55. Band 1962. Wien, 1963.
38. Regional geophysical data from the southern part of the Great Hungarian Plain. Annales Univ. Sc. Bp. de R. Eötvös nom. Sectio Geologica Tom VI. Bpest, 1963.
39. Adatok a Vardaridák és a Bánáti árok felszínalatti vonulatainak követéséhez a Kárpát-medencékben. Földt. Közöly. XCIII k. 3. füzet Bpest, 1963.
40. The regional Values of the geothermic gradient in the area of the Carpathian basins. Acta Techn. Ac. Sc. Hung. XLIII. Fasc. 3-4. Bpest, 1963.
41. Vergleichsanalyse und strukturelle Bedeutung der ungarländischen Gravitations- und Seismischen Maxima. Vorträge der Wissenschaftlichen Tagung für Erdölbergbau Abgehalten in Budapest von 8-13. okt. 1962. Bpest, 1963. (D a n k Viktorral közösen)
42. Questioni regionali geofisiche riguardanti la geologia dell'Appennino. Bolletino della Società Geologica Italiana Vol. LXXXII. Pisa, 1963.
43. A Magyar Medence geotermikus anomáliája. Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság, Geotermikus energiatermelés. Budapest, 1963.
44. A Föld geotermikus zónáinak geofizikai vizsgálata. Magyar Geofizika V. évf. 3. sz. Budapest, 1964.
45. Geophysical investigation of the geothermal zones of the Earth. Acta Technica Ac. Sc. Hung. Vol. 47. Fasc 3-4. Bpest, 1964.
46. The relation between the zones of high values of the terrestrial heat flow and the undulations of the geoid. Acta Technica Ac. Sc. Hung. Vol. XLIV. Bpest, 1964.
47. Il flusso di calore terrestre in Europa. Rendiconti del Seminario della Facoltà di Scienze dell'Università di Cagliari, Vol. XXXIV. Cagliari, 1964.
48. The European values of terrestrial heat flow. Geofisica e Meteorologia, Vol. XIII. N. 5-6. Genova, 1964.
49. A magyar kőolajbányászat 25 éves jubileuma. Magyar Geofizika, IV. évf. 3-4. sz. Budapest, 1964.
50. Az európai geoidundulációk és a földi hőáram értékeloslása közötti összefüggés. Nehézipari Műszaki Egyetem Magyar Nyelvű Közleményei. XII. kötet Miskolc, 1965.
51. A földkéreg szerkezete és a hipertermális területek közötti összefüggés. Magyar Tudományos Akadémia Műsz. Tud. Oszt. Közl. 36. kötet, 1965.
52. Il flusso di calore terrestre in Europa. La Scuola in Azione. San Donato Milanese Nr. 9. Settembre 1965. Milano
53. 75 éves az Eötvös-inga. Bányászati Lapok 98. K. 4. sz. Bpest, 1965.
54. The relation Between the structure of the earth-crust and the hyperthermal territories. Geofisica e Meteorologia, Vol. XIV. N. 3/4, Genova, 1965.
55. A földi hőáram felszíni értékeloslása Európában. Földtani Kutatás, VIII. évf. 3. sz. Budapest 1965.
56. A Keleti-Alpok határterületének regionális geofizikai áttekintése. Földtani Közöly 95. K. Budapest. 1965.